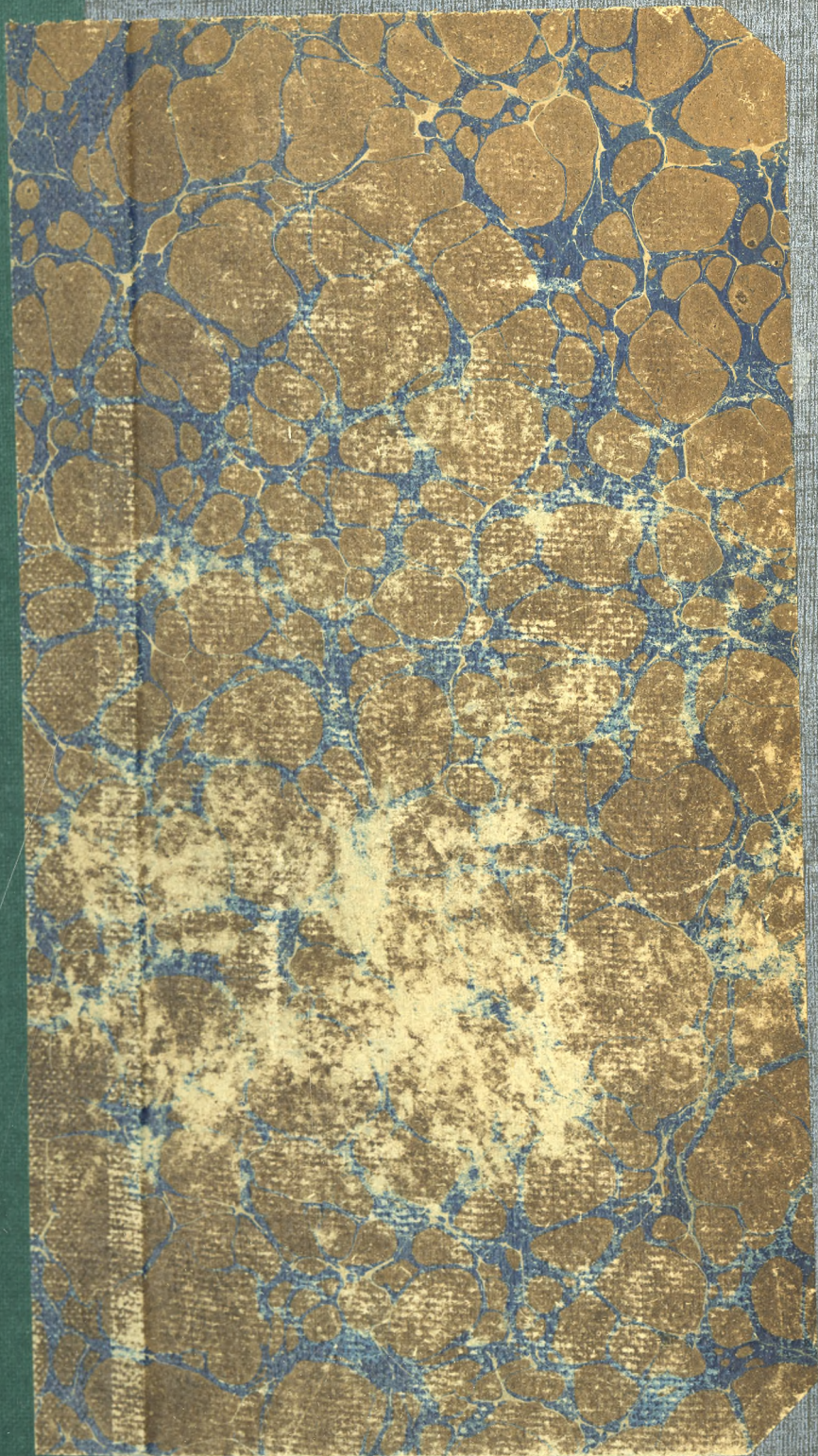

Politikai
röpiratok.

163.

163

1464

✓
KOSMOPOLITISMUS
ÉS
NATIONALISMUS

KÜLÖNÖS TEKINTETTEL

A ZSIDÓSÁG

JELENKORI ÁLLÁSÁRA

Irta: Rf. J.

Á r a 40 k r.

11.

BUDAPEST 1875.
REACH ZS. KIADÁSA

KOSMOPOLITISIMUS

25

NATIONALISMUS

VERLAG FÜR FREIHEIT

A. N. S. T. I. N. G. A. G.

VERLAG FÜR FREIHEIT

1894

1894

1894

Egyediség és egyetemesség. *)

Ha végig nézünk a világegyetemen, *akár* az anyagi természetvilágon, *akár* az ennek magasabb fejlemfokát képező szellemi természetben, az ész országán: első tekintetre is könnyű észrevennünk két érdekes tüneményt, két fontos jelenséget és sarkalatos törvényt, két ellentétes irányt, mely azonban egymást kiegészíti és egymástól elválhatlan, t. i. az *egyediséget* és *egyetemességet*

Az egyedek többségéből álló egész világegyetem *léte*-nek alapja és szükséges föltétele: az egyediség. Ez egyedeknek létezniök kell, mert ha az alkatrésznek nincs léte, tehát semmi: ezen nem létező alkatrészek nem is alkothatnak létező egészet; volna tehát világegyetem, mely nem létezik. Léttel azonban csak az bir, a mi a többi létezőktől többé kevésbbé különbözik. A létnek alapja tehát a különbség, a sajáttság, a nagyobb kisebb mértékű önállóság.

Hogy miben álljon az egyes lényeknek sajáttsága, miben és mekkora mérvben önállósága: az külön kérdés tárgyat képezi. Itt elég constatálva látnunk azt, hogy sajáttság és bizonyos fokú önállóság nélkül nincsen lét.

Minden létező pedig már csak az által is, hogy létezik, *valami hatással bir, tesz* valamit. Pl. azon test is, mely érzéki felfogásunk szerint absolut nyugalomban van, mely épen semmitsem tesz, az által hogy a világosság közrehatása mellett látjuk, hogy látérezékünkre, szemidegeinkre hat: hatást nyilvánít, tehát valamit mégis tesz. Annak tehát hogy látjuk, a látott test maga

*) (Individualität und Universalität.)

az oka. Mert hiába világítana a nap vagy a fényes lámpa, a *nem létező* testet minden erőködésünk daczára sem fogjuk látni. Ha pedig egyrésről a test *oka* annak, hogy láttatik, úgy másrésről meg az, hogy csak a mondott oknál fogva birjuk látni: az *okozat*. Ahol pedig ok és okozat fentorog: azt csak más szóval, *hatásnak* nevezzük.

Azon testek, melyeket akár mibennünk rejő, akár rajtunk kívül keresendő oknál fogva nem láthatunk, valamely *más* módon hatnak ránk és más módon veszszük észre létüket: így a hideget és meleget érezzük, az illat vagy bűz orrunkkal kötnék ismeretséget; hogy az izletes és az izetlen létezik, ínünk ugyan jól tudja; ha a szelet sem nem látjuk, sem — szobában ülve — nem érezzük, mégis tudjuk, mikor fű, mert halljuk majd haragos majd bús nótáit.

Constatáltuk, hogy létező csak az, mi a többi létezőktől a maga sajátságá által különbözik; kimutattuk továbbá, hogy minden, a mi létezik okvetlenül valami hatással kell hogy birjon, — hogy ok, — hogy okozatja van. A minek egyáltalában hatása, semmi okozatja nincsen, az nem létező.

Minden létezőnek a megkülönböztető sajátságon kívül második létföltétele a hatás, a tevékenység. A minek hatása van, az eo ipso létezik; mert csak nem működhetik az, a mi nem létezik. Így pl. a gondolkodás, a szellemi értelemben vett érzés kétségkívül valami hatást, tevékenységet képviselnek: ennél fogva kell, hogy létezzék valami, a mi gondolkodik, a mi érez. (Nevezzük aztán bárminek és tartsuk bárminőnek ezt a gondolkozó és érző okot, a dolgon és az igazságon mit sem változtat.)

Az eddig kifejtett igazságot a bölcsészek így szokták kifejezni: „Csak annak tulajdonithatunk létet, a mi magát tettelegesen, a mi magát valósítja, szóval a mi tevékeny.“ És: „a létező csak az által az, a mi, hogy tevékenységét kinyilatkoztatja.“

A tevékenység kinyilatkoztatására azonban a magát tettelegesen létezőnek a maga sajátságán kívül bizonyos *köz*-tulajdonsággal kell hogy ellátva legyen, azaz oly tulajdonsággal,

a milyen ama másik létezőnek is van, a melyre a magát tettegesítő létezőnek hatni kell. Közös tulajdonság nélkül egyik létező sem lehet vonatkozásban egy másikkal, nem közlekedhetik vele, és nem tüntetheti ki sajátosságát. Így pl. a legkülönbözőbb létezőkkel a többiek között közös az, hogy az egyik is bir lételével, a másik is.

Hogy milyenek és melyek legyenek a közös tulajdonok, az nem tartozik jelen értekezés keretébe. Elég az hozzá, hogy csak azon létező fogja fel hatását a másik létező sajátosságának, melynek ez utóbbi létezővel közös tulajdona van; vagyis minél több közös tulajdon van két létező közt, annál több vonatkozásban állanak, annál többet közlekednek egymással, annál sűrűbben hatnak egymásra s annál inkább tüntethetik ki egymás irányában megkülönböztető sajátosságaikat.

És itt eljutottunk azon pontra, a hol két ellentétes irányt, egyfelől a sajátosságot, másik felől a közös tulajdon látjuk, mint lépnek kölcsönös viszonyba, sőt hogy az egyik a másik nélkül nem is gondolható és nem is létezhetik; mert közös tulajdon hiányában a megkülönböztető sajátosság nem tüntetheti ki, nem tettegesítheti magát, — míg viszont megkülönböztető sajátosság hiányában létező nem lévén, nincs, mi magát tettegesítse, mi a közös tulajdonnál fogva a másik létezővel vonatkozásba jöhessen.

Itt látjuk azon érdekes tüneményt, mely szerint a két ellentétes (mondjuk ellenséges) és egymást kizáró tulajdonság mint kerüli és keresi egymást, a két eredetileg ellenségből két szerelmes válik; a megkülönböztető sajátosság nem lehet a közös tulajdon nélkül, ez meg csak ott látható, a hol a megkülönböztető sajátosság is jelen van.

E két tulajdonság nélkül tehát sem az egyes létező, sem az összes világegyetem nem képzelhető, nem létezhetnék. A sajátosság az *egyes lénynek* biztosítja első sorban lételét, a közös tulajdonság meg a sajátosság érvényesülhetését az egyedben; míg a világegyetem főállását a *közös tulajdonok* ezközlik, melyek az egyes önnálló lényeket világegyetemi egészszé egyesítik, — de a világegyetem létezésében a sajátosság is szc-

repel, mert — mint kimutattuk — sajátságok nélkül nem lehetvén létező, a világegyetemnek nem volna, miből alakulnia.

A közös tulajdonnál fogva az önálló létező a többi önálló létezőkkel rokonságba lép, vagyis inkább rokonságban van. Mind azon létezők, melyeknek a magok eltérő sajátságaikon kívül közös tulajdonságuk van, azok e közösség tekintetében együvé tartoznak és csoportot képeznek.

Más egyes létezők közt megint más valami közös tulajdonnál fogva szintén képződik csoport. E csoportnak egyedei, melyek önmagok közt is különböznek egymástól, nem csak a másik csoportnak egyedeitől különböznek sajátságaiknál fogva, hanem az egyik csoport közös tulajdona is különbözik a másik csoport közös tulajdonságától. Itt több egyedekből álló két csoport áll egymással szemközt mint két önálló lény; mert mindegyiknek van oly tulajdonsága, mely őt a másik csoporttól megkülönbözteti, tehát ezzel szemben lénynyé teszi. *A mi tehát az egyik csoport egyedeire nézve közös tulajdonságot képez, az a másik csoport és egyedeire nézve sajátságának jelenkezik. A mi az egyedre nézve közös tulajdonság, az a csoportra alkalmazva már csak sajátság.*

Hanem ezen két különböző csoport mindegyikének lehet még egy oly tulajdonsága is, mely a másik csoportnak is megvan, minél fogva aztán e két különböző csoport egymással e tekintetben rokon. Mind a kettő egy harmadik, negyedik és több más különböző csoporttal lehet a közös tulajdonságnál fogva rokon, tehát e különböző csoportok mindnyájan egy nagyobb csoportkört képeznek. E csoportkörtől egy másik csoport vagy csoportkör szintén különbözik, azaz mindegyik csoportkörnek őt a más csoportkörtől megkülönböztető és létezővé tevő sajátsága van. *A mi e szerint az egyik csoportkört képező csoportokra nézve közös tulajdonság, az a másik csoportkörrel szemben megkülönböztető, jellemző sajátság.* Így látjuk, miként lesz a közös tulajdonságból sajátság, a sajátságból, egy magasabb fokról tekintve, megint közös tulajdon.

A közös tulajdonság tehát arra való, hogy az önálló egyes létezőket egyesületekre birja; e közös tulajdonság aztán

azért lesz megint sajátsággá, hogy az egyesületet más egyesülettől megkülönböztesse; mert ha e két egyesület egymástól nem különböznek, egyiknek sem volna önálló létele. Hanem a sajátsággá lett közös tulajdonság megint közös tulajdonságként tűnik föl azon célból, hogy több egyesületből nagyobb szövetséget alkosson s így tovább, — talán a végtelenségig.

A közös tulajdonság eszközlése által alakul a család, a faj, a nem sat.

Látjuk ennél fogva, hogy a világegyetemen, a mindeneségen két sarkalatos, két alaptörvény uralkodik: az egyediség, t. i. és a közösség vagyis egyetemesség. Mind az egyes létezőknél, mind a világegyetemenél a sajátság és önállóság van a rokonság kedvéért, a rokonság és összetartozóság pedig az önnállóságért, valamint az egyes létező az összességért és az összesség az egyedért. *E két törvény képezi alapját és lehetőségét a világ osztályozásának.* Ez mindennek előtt anyagi és erkölcsi világra osztatik. Vegyük az anyagit szemügyre. Ennek két alaposztálya: a szervetlen testek vagyis ásványok és a szerves testek. A szerves testek megint kétfélék: tengéletűek vagyis növények és állatok. Az állatoknak hat osztálya van, melyek mindegyike fajokra, családokra és más osztályokra szakadnak. A végső alosztály egyesekből vagyis egyedekből áll, melyek példányoknak is neveztetnek. De a példányok sem tökéletesen egyenlők vagy akár csak hasonlók egymás közt.

Azonban nemcsak *al-osztályozás* észlelhető, hanem *mellék-osztályozás is.*

Mert lehet valamely létezőnek a maga jellemző sajátságán kívül egy más önálló létezővel közös tulajdona, melynél fogva vele egy osztályba esik; de ezen kívül még lehet egy oly tulajdonsága is, mely megint egy *harmadik* létezővel közös és ennél fogva *evvel is* tartozik egy osztályba. Így lehet valamely létező két vagy több mellék-osztálynak is tagja.

Ezen al- és mellék-osztályozás az emberiségben is mutatkozik. Ezt is osztja a *természet* népcsaládokra, ezeket megint népfajokra és ezeket népekre, nemzetekre és nemzetiségekre. De az emberiség *maga is* osztályozza önmagát — belső természeti hajlamától ösztönöztetve. Ez osztályozásnál különféle szem-

pontok, szükségek, érdekek és hajlamok szolgálnak zsinór-mértékül. Az al- és mellékosztályozást még ugyanazonegy nemzet vagy állam kebelében is észlelhetjük. A nemzet oszlik törzsekre, nemzetségekre és családokra, a családokból új családok sarjadoznak és válnak ki. Az állam oszlik kerületekre, megyék-, járások-, vidékek-, községekre, városok- és falvakra, a városok meg városrészekre u. n. negyedekre. Ugyanily nemű al- és mellékosztályozás van az emberek érdekei között is.

Hanem valamint a szellemtelen, az anyagi világban a sajátság vagyis önállóság és közösség vagyis összetartozandóság két törvénye közti viszony az, hogy az önállóság az összetartásért, ez viszont az önállóság kedvéért van: úgy sokkal inkább kell e két törvény összefüggése- és viszonyára ügyelni az erkölcsi világban, az emberiségben. Mind az egyik, mind a másik törvény tartandó meg, sem az individualitás, sem az összetartozandóság meg nem sérthető a másiknak is kára nélkül. *Épen midőn az egyiket a másik rovására szélsőségig ápoljuk, csorbítjuk s rontjuk mind a kettőt.*

Valamint minden létezőnek a természetben, ép úgy az erkölcsi egyéneknek, akár az egyes embereknek, akár erkölcsi egészképen a családoknak, nemzeteknek, népeknek, államoknak első és szent kötelessége az **önfentartás**, magasabb fokban az **önfejlesztés**, **öntökélyesítés**. Azon egyén, a ki (a mi különben lehetetlen) más egyéb hasznost a világon nem tenne, mint azt hogy önmagát tökéletesíti, már ezen puszta ténye által használna azon egészeknek, melynek ő alkatrésze, nemzetének, közvetve az emberiségnek; mert először is ezen erkölcsi egészeknek ő ezen uton értékét, becsét emelné, — annál is inkább, mivel másodsor nem lehetséges, hogy ily tökélyre emelt lény ne legyen ok, mely oknak pedig hatással kell birnia.

Tehát minden létezőnek szent kötelessége az önfentartás, melyet az által eszközöl, hogy létének alapját, azaz sajátságát, egyéniségét megőrzi és tovább fejleszti, kimiveli. Minél magasabb polczán a fejlődésnek, minél nemesebb osztályában a világegyetemnek áll valamely létező, annál inkább és annál prægnyásabbban tűnik ki sajátszerúsége, annál inkább ösztönzi a ter-

mészet legszentebb törvénye a maga individualitásának kifejtésére, tökélyesítésére.

Az individualitás kifejtésének ép ugy folyománya, mint létfeltétele a szabadság. *Minél tökélyesebb valami, annál önállóbb, annál szabadabb.*

Bizonyára nem fejlett volna annyira az emberiség, ha nem lett volna kisebb körökre oszolva, a hol az erők tömörültek és eredményezték megannyi tűzhelyét a kulturának.

Ugyanis a fejlődés nem felülről lefelé, hanem az ellenkező irányban halad; az alsóbb, nyersebb állapotból fejlődik a tökélyesebb. Az emberek művelődésének, tehát tevékenységének akár a tudomány, akár a művészet, akár a munkásság bármely terén is, *alapja*: a kedv, fokozottabb mértékben a buzgalom, a lelkesedés. A ki munkálkodik, nem csak önmagáért teszi, mert lehetőleg magánál maradandóbb művet szeretne létesíteni, hanem munkál egyrészt a tevékenységben nyilatkozó önérvényesítés ösztönéből, másrészt embertársai iránti vonzalomból, szeretetből is. Ez adja meg a munkakedvet és buzgalmat vagy éppen lelkesedést. De kicsoda, a ki az igazságot keresi és nem üres phrásisok után jár, merné állítani és bírni bizonyítani, hogy az egyes ember, különösen egynehány évezred előtti stadiumában, birt volna fáradozásra, nagyszerű tettekre lelkesedni a földkerekségen elszórt ezer meg ezer emberekért, a kikkel ő olyan távoli, olyan messze, általa fel sem foghatott viszonyban állott?! Figyeljük meg csak akár a nagy világtörténet szivelüktetését, akár hallgassunk édes önmagunk szívének szózatára és meg fogunk győződni, hogy vonzalmat, ragaszkodást *azok irányában* érezünk, kiket az anyatermészet akár a szent vérkötelék, akár szellemi rokonság által szorosabb hozzánk tartozókká tesz s velünk orkölcsei egészszé egyesít.

Mint e sorok elején kimutattuk, bizonyos közös tulajdonok alkotnak egyedekből csoportot, mely mint ilyen más csoportokkal szemben, egészet, önálló létezőt képez, melynek feladata, magát fentartani és önmagát érvényesíteni. Több csoportok bizonyos tulajdon általi rokonságuknál fogva megint nagyobb egészszé egyesülvén, szintén önálló létezőként tünnek

fel, melynek hasonlókép feladata az önfentartás, az önérvényesítés. Az emberiség körében minden ilyen csoportnak, erkölcsi egésznek, ép úgy meg van a maga önérvényesítési és önkifejtési feladata, mint minden *egyes* embernek önmagóra nézve és mint azon nagyobb erkölcsi egésznek, melynek e csoport maga is alkatrésze.

E szerint minden létezőbe a természet két alaptörvényt, két ellentétes irányu hajlamot helyezett: az egyik a maga lételének, tehát sajátszerűségének föntartása, a másik azon ellenállhatatlan hajlam, rokonaival egyesülni és egy nagyobb egésznek alkatrészül szolgálni. E két törvény minden egyes ember *szívében* is működik, az egyik az önkedvelés, az önfentartási vágy, mely sokszor önzéssé fajulhat; a másik ennek ellentettje: a *vonzalom*, a *szeretet*. E két ellentétes hajlam valóságban nem ellenmondás; megférhetnek azok egymás mellett ép úgy, mint a delejen az északi és déli sark, melyek egymást kiegészítik és az egyik a másik nélkül nem is képzelhető.

(Az ellentéteség és kölcsönös kiegészítés e törvényének megfelel a polgárisult társadalmi élet azon kívánalma is, miszerint kiki **bizonyos szakban** elért alapos jártasság mellett **általános műveltséggel** birjon; az előbbi úgyszólván egyéniségének kifejtése, az utóbbi pedig egyrészt arra való, hogy egyéniségnek működése társadalom többi tagjainak működésével öszhangzó, abba beleillő és azt kiegészítő, szóval sikeres legyen, — másrészt arra is szogál, hogy mások tevékenységének hatását felfogni képesítve legyen.)

Csakhogy e két hajlamnak egészséges szervezetben nem szabad egymást elnyomni, hanem ellenkezőleg közös célra közreműködni.

Annál praegnansabb lévén az individualitás valamely lényben, minél magasabb polczon áll ez: sülyednie, hanyatlania kell megint, mihelyt az egyénisége gyengül. **Azon ember, a ki feladja individualitását, az sülyed; a kinek ninesen kifejtett egyénisége, annak gyenge vagy épen semmi jellege sinesen.**

Minél több szolgálatot akar az individuum a maga egészének tenni, annál inkább kell önmagát tökélyesítenie, értéke-

sebbé tennie, hogy önnönmaga által az egésznek is emelje értékét. *Minél tökéletesebb, önállóbb valaki, annál többet ér nemzetének; minél polgárisultabb, tökélyesebb, önállóbb valamely nemzet, annál többet ér az emberiség egészének, annál többet használ neki.* Ép úgy mint a gyenge jellemű ember, kinek nincsen lelki önállósága és mindig csak mások eszejárása után indul, nem sokat ér nemzetének: ép oly ~~haszontalan az emberiségre nézve oly nemzet, melynek nincsen jelleme, nincsen eredetisége, nemzeti szelleme, mely önálló műveket alkotasson.~~ — Oly nemzet, mely csak másokat majmol s csak más nemzetek asztaláról lehullott cultura-morzsákból tengődik, ilyen nemzetből ugyan mások mit sem fognak tanulni; az ilyen nemzet az emberiségre nézve ingyenélő s nem létezőnek vétetik.

Látni való, mily együgyű, tompa elméjű felfogás az, midőn némely gondolkodni nem tudó, saját ítélettel nem bíró emberek léhán utána imádkozzák másoknak az u. n. „kosmopolitismus“ phrasisát, midőn ily emberformájú lények a „kosmopolitismus“ eszméjét, ~~mely különben a maga körében jogosultsággal bír,~~ oktalanságukban derűre-borúra mindenre szeretnék alkalmaztatni. Az által hogy a „világpolgárság“ magasztos eszméjével visszaélnék, sárba rántják azt. A „világpolgárság“ elvét ott alkalmazni, a hová nem való, annyit tesz, mint azon élő idegszalakat, melyek az emberiség nagy testét átjárják és harmonikus al- és mellék-osztályozás által nagyszerű, fenséges szervezetté teszik — otromba kézzel szétszakítani akarni és a pezsgő életű szerkezetet összefüggés nélküli parányokra bontani, mely irtózatos parányhalmaz természetesen életet nem tarthat fen, annál kevésbbé fejlődést, culturát. — Elgondolni is szörnyű!! — Megörülhet tőle az ember. . . .

Mint mindenütt a kevésbbé tökéletesből fejlődik a magasabb tökélyű, ép úgy tapasztalható e fejlődési folyamat az *érzelmi világban is.* Az önmagunk iránti szeretetből fejlődik az emberfeleink iránti is. *Akkor* bírjuk valójában mások fájdalmát vagy örömét felfogni, midőn önmagunkat ugyanazon helyzetbe beleképzeljük. A ki önmagát végkép elhanyagolja, az bizonyára nem igen érdeklődik mások iránt sem, az nem so-

kat törődik a világgal: a kinek önmagának nincsen kedélyelete, attól mások még kevésbé számíthatnak részvételre. Csak a ki tudja, mi a fájdalom, mi az öröm, szánkozhatik barátján, örülhet testvérével. Csak a kinek hő családi érzülete van, tudja idegen családnak is méltányolni boldogságát vagy vesztesége fájdalmát. *Csak az, a ki nemzeteért lelkesülni tud*, fog más nemzetet is kimélni, sőt boldogságán, előhaladásán örvendeni és fogja annak az emberiségre nézvesti jelentőségét felfogni tudni; csak a nemzetét forrónszerető ember keble bir annyira nemesedni, hogy az összes emberiséget egy nemzetcsaládként szereti, **csak lelkes hazafi emelkedhetik a kosmopolitismus óriási magaslatára: csak a leglelkesebb hazafiak szájába való a „kosmopolitismus“**, a „világpolgárság“! Épen ott, épen abban a költeményében halljuk Vörösmartynk magasztos kosmopolitismusát megszólalni, a hol legmagasabbra lobog fel forró hazafi érzületének gyujtva elragadó lángja.

Tehát az emberiség kedvéért szeresse kiki a maga nemzetét, nemzete boldogítására legyen kiki jellemes, önálló ember.

Minden embernek érdekében áll mindezeknél fogva az, hogy egyfelől az egyéniség, másfelől a közérdek két sarkalatos törvényét behatón ismerje, hogy *azok szerint* élhessen, s hogy a kettő közti határvonalat soha szem elől ne téveszsze, hogy a közérdek birodalmát az önérdek, az individuálitás ne bomlaszsa fel, a közérdek pedig az individuálitás önállóságát, *a míg ez jogos határain belül marad*, ne csorbítsa.

Azonban, fájdalom, e két törvény egymásközti viszonya felőli eszmezavar sohasem volt ritka és ez okozta a világtörténet folyásában itt a lassuságot, a hátramaradást, amott a visszás, fonák fejlődést, a hanyatlást, visszaesést és enyészetet. Néhol az individualitás oly erősen lépett fel kizárólagos modorban, hogy épen az individualitás érdekében lévő egyesülés más rokonokkal egy nagyobb erkölcsi egészszé lehetetlenné vált és minden más jogosult individuálitást elnyomott. Így támadtak a rablók és gyilkosok, így a zsarnokok és valamennyi erőszakoskodók.

Igy lett az, hogy népek nem bírtak egymás mellett békésen megférni, hogy mindegyik önállón kifejlődhetett és aztán egymástól tanulhattak volna.

Más esetekben meg a közérdek akart minden egyéniség önállóságát elfojtani oly annyira, hogy a nemzet, az állam mint egész *külfelé* szabad, önálló volt ugyan, hanem belül nem oly élet pezsgett, mint azt az emberiség javáért lelkesülő kívánná. Az egész nemzet chablon volt, mely egy pár vezér férfi irányadása szerint mozgott, gondolt, érzett és társalgott. Sparta szabad polgárai az államnak valóságos rabszolgái voltak, az egyik polgár époly automata katona, mint a másik. Ott nem igen sokféle eredetiséget lehetett keresni. A ki egynehány spartai embert ismert, az bátran mondhatta, hogy ismeri már a spartaiakat valamennyien.

Épen ellenkezőleg állott a dolog Athenæben, melynek polgárai szintoly bátor harcosok voltak, mint spartai testvéreik, de míg Sparta a tudomány és művészetért nem sokat tett, addig Athenære e tekintetben örökké büszke lesz az emberiség; míg Sparta inkább aristokratikus természetű volt, addig Athenæ a legszebb demokratia; csak az ő kebléből kerülhettek ki ama szabad buvárok, a világbölcsek, a philosophok.

Azonban az egyéniség tökéletes méltatása csak az újabb kor szülötte, — mind az egyes embernek lehető legszabadabb mozoghatását a nemzet körében, mind pedig a nemzetek tűrhető megférését és béke idején a nemzetközi érintkezést tekintve.

Legveszélyesebb a mondott eszmezavar a theoriában, mert a gyakorlati életben a tévedéseket a józan ösztön helyre igazítja, míg téves elmélet, a hol érvényre kap, a gyakorlati életet megmérgezi. Akadtak már régebben különczök, a kik az emberiségben minden nemzeti különbséget meg szerették volna szüntetni, ha ez az emberiség az ő hóbortos eszök után akart volna indulni. Nem hiányzottak és nem hiányzanak a jelen korban is oly világboldogítók, a kik vagy az összes nyelveket egy universális nyelvvé szeretnék gyúrni, vagy pedig egy egészen új nyelv előállításán fáradoznak, melyet aztán a

világ minden embereire tukmálhassanak. Mintha a nyelv mester-séges portéka volna és nem a népcsaládok szellemi életéből kisarjadzott élő szervezet, mely csak úgy fejlődik, változik, tökélyesül vagy elfajúl, mint bármely más élőlény. Bizton feltehető, hogy ha akadna egy oly collegium, mely a világnyelv eszeveszett ideáját keresztül birná vinni, azaz ily nyelvet alkotni és azután az emberek millióival betanultatni, alig egy félszázad multával ez universális nyelvből számtalan tájszólások válnának ki, melyekből idővel megint egészen különböző nyelvek lennének és ezek egymással idővel nem közelebb rokonságban állanának, mint a mai nyelvek egymás közt és a sanscrit ősnyelv között.

Csuda, hogy nem gondoltak még arra is a chablonszerűség imádói, miképen lehetne eszközölni azt, hogy valamennyi embernek a világon a szíve dobogása, üterei lüktetése egyforma tactus szerint menjen véghez.

A mily kevésbé lesz valaha egytetemes világnyelv, ép úgy nem fog az emberiség parányokra mállani, mert a természet ellenzi az **összes** nemzetek folbomlasztását. Ép azon civilisatió, mely magas fejlempolczán a nemzeteket szorosabb barátságba fűzi, az egyszersmind élénkebbé is fejt a nemzetek **egyéniességét**.

Nemzeti szellem nélkül nem volna társadalmi élet, nemzeti lelkesedés hiányában sok dicső tett hiányoznék Klió könyvéből. A világ nagy írói és művészei valamennyien *nemzeti* szelleműek voltak. Görög *nemzeti* szellem nemzette a nagy szobrászokat, festőket, költőket és szabadgondolkodásu bölcsészeket; *nemzeti* szellem teremtett egy Mózeset, *nemzeti* szellem szólaltatta meg Dávid hangszerein a húrjait; *nemzeti* szellem nevelte Róma nagy férfiai, a *nemzeti lelkesedés* mivelt csodákat mindenütt és minden korban. Épen azon írók hódítják az összes világ olvasóit, a kiknek műveiben a nemzeti genius szárnyai susognak, a kiknek termékeit nemzeti zománcz borítja. Ilyen Walter Scott, Petőfi s mások.

A nemzeti szellemet elfojtani ép oly bűn, mint a család

érzület kiirtása. A hol a családi érzület lanyhult, ott az illető nemzet is elsatnyult.

Ha elfajul és kivész a nemzeti szellem, a nemzet elvesztvén egyéniségét, megszűnt nemzet lenni, mint ilyen *meghalt*. Ki állíthatná józanul, hogy egy nemzet halála nyereség az emberiségre nézve, és nem inkább veszteség? Egy nemzet halálával az egyes tagjai, az emberek, ugyan nem vesznek el (ha csak egytől egyig ki nem irtják), sőt lehetnek más nemzeteknek jóra való polgárai. *De* az emberiség érzi egy nagy élő organismus kidültét, halálát, épügy mint veszteség az egyes ember halála, daczára annak, hogy testének parányai nem vesznek oda, hanem megmaradnak továbbra is a nagy mindenség alkatrészecseiül; **de többet ér a nemzetnek az élő polgár, mint az elhaltak rothadt testéből lett férgek, nyüvek és alsóbb rendű növények.**

Mint minden létezőknek, köztök minden embernek, első természet rendelte kötelessége az önfentartás és önérvényesítés, így *annál hatványozottabb mérvben szent kötelessége ez minden nemzetnek. A mely nemzet öngyilkosságot követ el, az megszegi az emberiség iránti kötelességeit, az gyáván cserben hagyja hivatása teljesítését.*

Ha pl. a magyarból a nemzeti szellem kivészne — mitől óvjon a gondviselés! — az oda veszett nemzet tagjai lehetnének ugyan más nemzetnek derék polgárai, a köztük művészi hajlammal bírók lehetnének jó zenészek, költők stb., de az emberiség művészetének nem volnának magyar zenéje, magyar költészete, a magyar elmésség közmondatai sat., mert mind ezek csak nemzeti buzgalom talaján teremhetnek.

A mint a világegyetem osztályozásának láncolatában a közös tulajdonság magasabb fejlemfokon individualitássá, sajátossággá lesz: épügy tartozik minden jóra való polgár a közérdeket önérdekének is tekinteni s a nemzeti szellem megóvását szívében az önfentartás hevével ápolni.

Azonban, mint már kimutattuk, lehet valamely létező több körnek is tagja, még pedig nem csak úgy, hogy azon egész, melynek ő alkatrésze, megint más nagyobb alá rendelt alkotó elemül, s így közvetve e nagyobb egésznek is tagja; hanem lehetséges az *oly* módon is, miszerint azon kívül, hogy valamely közös tulajdonánál fogva egy másik egésznek is képezi tagját, még pedig *oly* egésznek, mely az elsőnek nem föléje vagy alája, hanem **melléje** van rendelve. Ez az, a mit **mellék osztályozásnak** neveznek. Így lehet valaki több különböző társulatnak tagja anélkül, hogy ez által valamelyik társulat hátrányt szenvedne; így képeznek az összes nemzetek tudósai együttvéve egy bizonyos szempontból egy erkölcsi egészet; ily egészet a különféle nemzetek iparosai, kereskedői, munkásai sat. S nem vallja kárát a nemzet, ha az ő körében lévő elemek más nemzet kebelében lévő elemekkel bizonyos rokonságot s az összetartozandóságból folyó egyesületi szellemet tartanak fen, — *föltreve*, hogy mindenütt a kellő körlátok tiszteletben tartatnak. Kárát vallja-e valamely nemzet, ha az ő természettudósai más nemzet természettudósaihoz vonzódnak és ezekkel társaságban congressusokat tartanak? Bizonyára az sem kár a nemzetre, ha iparosai idegen iparosokkal, mérnökei idegen nemzet mérnökeivel, kereskedői idegen kereskedőkkel állanak összeköttetésben. Minél tovább halad a polgárisodás, annál inkább szövődik be a mellék osztályozás az alosztályozásba s fejlődnek a legcsodálatosabb, leggyönyörűbb szerkezetek.

Kiváló fontosságú a mellék osztályozás kérdése politikai tekintetben s különösen a mai korban. A világtörténet folyása több népeket részekre szakított s idegen nemzetekből alakított államokat. Az ilyen állam polgárainak az államegész irányában hű hazafiaknak kell lenniök: de viszont az államnak sincsen érdekében, elfojtani alkatelemeinek, a különféle nemzetiségeknek egyéniségét, sajátosságos szellemi életét. E bonyolódott kérdés helyes megoldása a legfigyelemreméltóbbak közé tartozik. Lehet egy ilyen nemzetbeli ember hű állampolgár, anélkül hogy megszűnnék szellemi rokonsága egy idegen állam területén élő vérokonaival. *Epen e kettős vi-*

szony bensősége fűzné tömörebbé az emberiséget és fejtené ki hathatósan a szellemi forgalmat.

Érdekes e tekintetben a **zsidóság** szereplése világszerte. A zsidók minden országnak, melyben élnek, legalább is oly hű és derék polgárai, mint többi polgártársaik, de azért mégis a zsidóság egésze alá tartoznak. Tudjuk, mily hazafiak magyar zsidóink; bebizonyították azt akárhányszor, különösen pedig az 1849-ki szabadságharczban és a rá következő időben, mikor nem is tekintettek polgároknak; *a nemzetiség lakta vidékeken a zsidóság képviseli a magyar elemet, ő benne talál menedékre a magyar nemzeti szellem.* Tudjuk, mily lelkes francziák a franczia zsidók; a valódi német szellem, nemesebb lényében, pedig épen a németországi zsidóságban nyeri hű, prægánás kifejezését. Nézzük a zsidóság jelenleg legsőbb rendű fajtát, a lengyelt. A lengyel szabadságharczban ezrenként gyűltek össze fölszólítatlanul a harc terére. Gúnykaczajjal fogadták a zsidó tömegeket és megkisértették szétkergetni; de ők nem tángítottak, hanem csakhamar a kigúnyolt kaftányosok oly dühös vitézséggel harczoltak, mint oroszok s ragadták bámulatra gögös polgártársaikat; küzdöttek lelkesen azoknak szabadságáért, a kik őket a legkegyetlenebbül üldözték, a kik több ízben százezrenként mészárolták le egy két nap alatt a szegény zsidókat. Az üldöztetési által elsötnyült lengyel zsidóság küzdött a zsarnok önkényuralom ellen, melynél inkább keresett menedéket szerencsétlen napjaiban a nép üldözése elől.

Bizony nem vallja kárát egyik ország, egyik nemzet sem, melynek kebelében zsidók élnek, melynek forgalmi, társadalmi, mivelődési életében épen ők képezik a szellemi kovászt.

A zsidóságnak élesztő, serkentő rendeltetésén kívül még egy más, egy nagy, magasztos hivatása van. Annál fogva, hogy egyfelől testtel lélekkel mélyen gyökereznek azon nemzetek kebelében, melyeknek talaján laknak, míg másfelől a közös származás, a vérrokoni és szellemi összetartozóság tudata nem halt ki végkép belőlök és bizonyos, habár csak rendkívüli alkalmakkor, midőn emberjogok, vagy a becsület forog kérdésben a zsidók millióinak kebelében fölébred, élénkebbül, mint magok

akarnák, sőt akaratuk ellenére, a természet szent szózatának ellenállhatatlan kényszere által *a rokoni érzület tüze*, sajátyszerű, kimagyarázhatlan érzelmek és fájdalmak töltvén el a kebleket, itt-ott önérzettel és büszkeséggel vegyülten: mondom, **e ket-tős viszonynál fogva ezer meg ezer kapcsokkal karolják át az emberiséget, millió szálakkal fűzik szorosabbra a világ nemzeteit; minél élénkebb a zsidók közti ragaszkodás, annál szoro-sabb testvéri kapcsolatba hozzák az őket testvérekül fogadott nemzeteket.** Így a véreiért hön érező zsidó egészen idegen állam szerencsétlenségén is fog bánkódni; midőn ezen idegen államot valamely közbvész éri, ellenséges megtámadás, polgár-háboru, kórragály, éhség vagy földrengés: bizonyára fájdalmas részvéte annál fogva is a legélénkebb, mivel a humanitás érzü-letét a testvérek iránti hő szeretet is fokozza. A zsi ó már annál fogva sem kívánhatja más, idegen államnak a bajt, vesze-delmet, mivelhogy ez ott élő zsidó testvéreit is sujtaná. **A zsidóság hivatása: a nemzetek testvéresülését létesíteni, az egyes nemzetek önállóságának épentartásával; esz-közölni a világbékét annélkül, hogy a nemzetek közti verseny apadjon.** Ez, és nem kevesebb, a zsidóknak — mert csak ők képesek rá — világi rendeltetésök; ez a nagy, magasztos cosmopolita hivatásuk, melyre őket eddigi sorsuk, melyre a világtörténelem nevelte és kifejtette. Ki nem tud lelkесedni ez eszméért? kinek keblét nem dagasztja boldog érzet, vágy, re-mény, e magasztos feladat hallatára? nem lehet-e büszke az, kinek e legnemesebb munka jutott osztályrészül?!

De zsidó hivatásról csak addig lehet szó, amíg zsidó-ság létezik. Kihalván a zsidók nemzeti öntudata, tehát meg-szűnvén zsidó nép lenni, oda vész a mondott nagy hivatás keresztülvitele is, — *épen úgy, mint megszűnnék a másik szélső elentéten, ha t. i. a zsidók fegyverhatalommal, avagy diploma-tikai eszközökkel holmi zsidó államot, politikai zsidó országot ala-pítanának.* (akár Palæstinában, — akár, mitől az oláhok tartanak, Rumániában, — akár, a magyar Cassandra szomorúságára, Magyar-országon) Erre azonban, szerencsére, nem is gondol a jó-zan tapintatu és öszlönü nép. Ez épügy ellenkeznék hivatá-

sukkal, mint tenné tönkre a mondott hivatást az, ha eltűnnék a zsidóság *mint ilyen* és olvadna be nyomtalanul a többi nemzetek vérébe. *Nem, a zsidóságnak nem szabad kihalni, a zsidó népnek élni kell a mondott oknál fogva. De élnie kell más okból is, ugyanabból t. i., melyből más nemzetek is tartoznak élni és önmagukat érvényesíteni. Tehát a zsidó népnek, mint ilyeneknek, van joga élni és sajátyszerű lényét, nemzeti szellemét kifejteni.*

Nézzük, van-e a zsidóknak, a miből nemzeti életöket fön- tarthatják, nemzeti szellemöket táplálhatják. Hogy ne volna? Dúsabb az e tekintetben mint bármely más nép.

Nincs-e gazdag, dicső történelmünk, nincsenek-e nagy őseink, a kik minden kor népeinek osztatlan bámuló elismerését örökre kivívták? nem teremtett-e a zsidó nemzet civilisátiót, tudományt, művészetet? nem keltek-e ki a mi keblünk- ből világhírű tudósok, költők, zenészek és más művészek? nem voltak-e derék hadvezéreink? békeszerető apáink nem tudtak-e harciasok is lenni? A rómaiak történelmi okmányai nem beszélnek-e a zsidók örült vitézségéről, eszeveszet daczossá- gukról, mely a világ hódítójával, a világ urával mert szembe szállani, mely földre tiporva is veszélyes volt elnyomójának? Nem állhatják-e ki ősanjáink diadalmasan a versenyt a derék egri magyar nőekkel? nem vagyunk-e serény, munkás, takarékos, jézan eszű, gyöngéd érzelmű, hű és életrevaló nép, számra nézve majdnem kétszer akkora, mint a jelenkori magyar nem- zét, culturára nézve, még az alsóbb társadalmi rétegekben is, bármelyik néppel a világon kiállhatván a versenyt?! Nem-e a zsidók azon kritizáló, vitatkozó, elmélkedő nemzet, melynél mindég honos volt a gondolkodási szabadság? nem mi képez- tük-e azon sziklaszirtet, melyet a sötét középkori ultramonta- nismus árja minden dühöngésével sem birt elsodorni? nem vagyunk-e szálla a jezuitismus éles szemében azért, mivel élő példa vagyunk arra, miként lehet egy nép vallásos — hierar- chia nélkül is? Nincs-e elég okunk önérzetre, büszkeségre? Nincs-e elég saját táplálékunk kedélyéletünknek, kell-e kölcsön kérnünk, koldulnunk és a magunkét eldobnunk?

De fájdalom! minden ok nélkül cselekedjük mindég az

ép ellenkezőt. Megsértjük legszentebb kötelességünket, megvetjük, elfojtjuk a természet szent parancsait, gyilkoljuk nemzeti létünket, nemzeti geniusunkat, megmérgezzük jellemünket, kiölljük az emberiség egy tagját; lelkismeretlenül, gyáván hagyjuk el a verseny terét, a hol küzdenünk kellene, mint más becsületes nemzetek, abba hagyjuk azon munkát, a melyet az emberiség geniusa elénk szabott.

És miért, mi okból követjük el ez öngyilkolást, e tervszerű önmérgezést? Egy részünk esztelenségből, egy másik lelkiismeretlenségből, önzésből, jóval nagyobb része pedig azon eszmézetavárnál fogva, mely az individuálitás és egyetemesség, az al- és mellék-osztályozás, a politikai és ethnografiai nemzet fogalma iránt uralkodik. Sajnos, kevesen vannak köztünk azok, a kik e kérdésekről tiszta fogalommal, helyes distinctiókkal bírnak.

Hozzájárul az a sajátszerű baj is, hogy a zsidóságot a zsidó vallástól nem bírják megkülönböztetni. Az igaz, hogy a zsidó vallás a zsidó nép jellemző alkotásai közé tartozik, melyre a vallástalan zsidók is lehetnek büszkéek, büszkébbek, mint a görögök az ő, szép ugyan, de gyerekes mythológiájukra. Mert, a kik nem is bírnak a vallásosságért buzogni, kénytelenek elismerni, miszerint az emberiség nevelésében nagy része és feladata jutott a népek vallásainak. A mai polgárisult világ fő valláscsaládjai, a keresztény t. i. és a mohamedáni nem egyebek, mint a mózesinek két leánya. Eddigélé nem ismerünk józanabb vallást a mózesinél. Igaz tehát, hogy a vallás, mely, mint minden vallás, a nép költészeti természetéből világnézetéből sarjadzott ki, a zsidó nép culturájának jellemvonása, és becsületére is válik; — de a mai korban, kivált miután a vallások tudományos köppenyt öltöttek magokra és merészen berontottak a tudomány birodalmába, a hol ezért tönkre is mehetnek, mint hal a szárazon — mondom a mai korban a zsidó vallást, mely hajdan egyik fő megkülönböztető sajátság volt a józan eszű zsidóság és a babonás, furcsa világnézetű u. n. pogány népek között, nem szabad többé a zsidók főjelleghűjének tekinteni, a hitfelekezetiiséget a nemzetiséggel összetéveszteni azonosítani.

Hát hitfelekezetek szerint osztályozzuk-e a világot? a magyar protestánsnak a német protestáns-e a rokona, vagy pedig a magyar katolikus? Ha hitfelekezet annyit jelentene, mint nemzet: miféle nemzetet képeznek a felekezetnélküliek vagy éppen istentagadók? Minthogy végelemzésben minden szabad gondolkodásu embernek úgyszólván önalkotta, saját szerű, egyénies vallása van: kellene minden egyes embert külön nemzetnek tekinteni.

Épen a kevésbé vallásos, sőt istentagadó zsidók közül akadtak, a kik a leghivebben, tüzzel és lelkesedéssel ragaszkodtak zsidó véreikhez és szentelték javukra minden gondolkozásukat, érzésüket, munkájukat és életüket.

Ki merészli szentségtörő kezével a vérkötéléket elmetezni, mely népemhez fűz, azért, hogy nekem más véleményem van a világ teremtéséről?!!

Ellenségeink épúgy, mint azon barátaink, a kik nem birnak itélettel és nem akarják agyukat fárasztani, jó tanácscsal szolgálnak és biztatnak, hogy csak öljük meg magunkat, javunkra és az emberiség javára válik az. És nagyobbára csakugyan követjük e bölcs tanácsot, a helyett, hogy törekednénk megmenteni azt, a mi még meg volna menthető.

Sokkal nagyobb és eredetibb műveket alkothattak volna nagy férfaink, ha nemzeti szellemben neveltettek volna, ha birtak volna nemzeti műveltséggel. Mily kincseket találhatna a zene, az irodalom, a költészet minden ága a zsidó culturából! Vegyük csak azt a keveset, hogy, t. i. most, miután már sok oda veszett, most a francia ledérség által elsatnyított szépirodalom néha a zsidó jelen, de különösen közelmúltja népéletéhez, példás családi világához fordul, hogy annak forrásában megfürödvé, új, egészséges életet merítsen.

Oly annyira megy gyáva önelhagyottságunk, hogy műveltejeink még történelmünket sem igyekeznek ismerni, hogy előforduló alkalommal az elenséges gyanúsításokat, hamis rágalmakat visszaverjék, a koholmányokat tönkre tegyék, a tévedéseket helyre igazítsák — a maguk, testvéreik, az igazság és emberiség érdekében. Ha azt a szerény tanácsot adnánk egy

zsidó ifjunak, hogy ismerkedjék meg nemzetének történelmével, sorsával, jellemével, a mit különben minden művelt nemzsidó is tesz: bizonyynyal remegve fog meghuzódni és azt a gyáva feleletet adni, hogy hát „nem kell válaszfalat emelni magunk és mások között.“ Hát, uram barátom, legyen következetes, ha csakugyan annyira beleélte magát az universumba nyúzsassa le magáról a bőrét, mert hisz kétségtelenül a teste bőre is válaszfalat képez ön között és a külvilág közt.

Épen mívelt ifjuságunk, mely hivatva volna a zsidók szellemi életét regenerálni és így jellemünket is nemesbíteni, még inkább hanyagolja el kötelességét és még kevésbé ismeri önmagát, mint idegen nemzetbeliek.

Ugyan nem égeti-e szégyenpir arcunkat, midőn valamely keresztény barátunk valamelyikünket a legderekabb embernek tart a zsidók közül, midőn különben eszes, okos barátunk épen egyikünket vagy másikunkat tartja az egyedüli jóra való zsidónak? Nem égeti-e arcunkat a szégyen, nem marja-e szívünket azon kitüntetés, hogy testvéreink mind alávaló, hitvány emberek és közülök csak mi magaslunk ki fényesen, ragyogón?!

Annyira sülyedtünk-e már, hogy eltagadjuk származásunkat, hogy szégyeljük arcvonásainkat, édes apánk typusát? köpjük hát azon tejet, melyet édes anyánk emlőiből szoptunk!!

Azok, a kik alávaló önzésből tagadják meg népöket, igenis épen azok járnak a legroszabbul, mert akár száz generáción keresztül is kifürkészik származásukat az ultramontán, oláh és egyéb fajta Istóczyak, hogy üldözzék kiméletlenül és rántsák sárba becsületöket akár lettek legyen e zsidó renegátok, e hűtlenek katolikus püspökökké vagy épen fő-inquisitorokká!
Gyönyörködöm a Nemesis ez intézkedésében!

Utálat fogja el ezen, a világban páratlan önbecstelenítésén a gondolkodó embert; nem vagyunk más, mint parasiták kik más nemzetek testén élösködünk, mint a nagy Herder mondja.

Te, emberiség geniusa! szomoruan tekintesz le ezen kötelességmulasztó nemzetre? miért nézed némán, miért nem korbácsolod neki lelkiismeretét, mért nem kelted föl merev álmából, érzéketlenségéből? — Ne tekints le oly kétségbeesetten! . . . .

Az emberiség nemtője az óriási öngyilkosságtól megborzadva fordítja el arczát és rettenetes átkot rikoltoz a világba: „Légy átkozott, hitvány, jellemtelen faj, ki elmulasztottad dicső hivatásod betöltését! kárhozat rád! borzalommal gondoljon rád minden nemzet!

Átkozott legyen az emberiség is, melynek méhéből ily hálátlan, kötelességmulasztotta faj kikelt!

Átkozott legyen az emberiség is, melybe az öngyilkos faj beleolvad! Örök szegény, örök szemrehányások furdalják az emberek millióinak szivét, marja valamennyinek keblét azon kétely, azon gondolat, vajjon nem-e maga is sarjadéka amaz egykori elátkozott fajnak!!!

Utóhang.

Akár az összes emberiségre, nézve akár valamely egyes állam kebelében akkor lesz csak elérve a társadalmi mívelődés tökélyfoka — a mennyire egyáltalában a tökély eszménye e világon megközelíthető — *midőn az egyéniség és egyetemesség élet-törvénye közt meg lesz a teljes összhang: midőn minden egyén egyrészt a leghathatósban kifejti egyéniségét, másrészt egész odaadással működik közre az őt magába foglaló erkölcsi egésznek a javára; midőn egyfelől az emberiség és államok tömör egészszé birják az alkotó elemeket egyesíteni, másfelől azonban csorbítatlanul hagyják, sőt kellőleg biztosítják a verseny terét, melyen a legjelentéktelenebb egyén és erő is szabadon és önnállón lényét kifejtheti és érvényesítheti.*

